

Κάποια αποτυπώματα είναι φολιδωτά και ίσως προέρχονται από τη χρήση δέρματος φιδιού, ενώ άλλα είναι απομεινάρια σχοινιού

Τα αρχαία στυλό της Πύλου

Τέχνηρα της ελληνιστικής περιόδου, τα οποία είχαν ανασκαφεί στη δεκαετία του 1960, μελετήθηκαν πρόσφατα με σύγχρονες τεχνικές που αποκάλυψαν το **κάλλος και την πιθανή χρησιμότητά τους**

ΤΗΣ **ΛΑΛΙΝΑΣ ΦΑΦΟΥΤΗ**
lalina@tovima.gr

Τρία αντικείμενα που βρίσκονται εδώ και δεκαετίες στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Πύλου κρατούσαν κρυμμένα μυστικά. Από τον καιρό της ανασκαφής τους οι αρχαιολόγοι δεν είχαν κατορθώσει να προσδιορίσουν τη χρήση τους. Η εξέτασή τους με σύγχρονες αναλυτικές μεθόδους ξαναζωντανεύει όμως τώρα ένα μέρος από το παρελθόν τους. Όπως αποδείχθηκε, δεν είναι, όπως αρχικά πίστευαν, από ξύλο αλλά από καλοδουλεμένο χάλυβα και κάποτε ήταν διακοσμημένα με δέρμα και κλωστές. Αν και οι αναλύσεις έδειξαν ξεκάθαρα τη σύσταση και τα ίχνη από τις διακοσμήσεις τους, δεν μπόρεσαν να μας πουν σε τι ακριβώς χρησίμευαν. Οι επιστήμονες που τα μελετούσαν εικάζουν ωστόσο ότι ίσως πρόκειται για γραφίδες. Αν η υπόθεσή τους ευσταθεί, τα «στυλό» της ελληνιστικής περιόδου δεν είναι μόνο από τα αρχαιότερα που έχουν βρεθεί ως σήμερα. Είναι επίσης μοναδικά, καθώς κανένα άλλο δείγμα της συγκεκριμένης περιόδου δεν διαθέτει τόσο περίτεχνη διακόσμηση και... εργονομικό σχεδιασμό.

Ξύλο ή χάλυβας;

Τα συγκεκριμένα τέχνηρα, τα οποία χρονολογούνται στον 3ο με 1ο αιώνα π.Χ., είχαν ανασκαφεί στις αρχές της δεκαετίας του 1960 από έναν διπλό κιβωτίο στην Πύλο στη θέση Τσοπάνη Ράχη της Πύλου. Αναλύθηκαν μαζί με άλλα εκθέματα στο πλαίσιο της επανέκθεσης και μετεγκατάστασης του Αρχαιολογικού Μουσείου Πύλου εντός του οργανωμένου πολυχώρου πολιτισμού στο Νικόκαστρο Πύλου – έργο ΕΣΠΑ 2007-2013 που υλοποιήθηκε από την Εφορεία Αρχαιοτήτων (ΕΦΑ) Μεσσηνίας υπό τη διεύθυνση της προϊσταμένης **Ευαγγελίας Μπλιτση-Κεχαγιά** και με υπεύθυνη τη **Μαρία Κυλάφη**, αρχαιολόγο της ΕΦΑ Μεσσηνίας. «Εκείνο που μας απασχόλησε σε αυτά τα αντικείμενα, για τα οποία ο ανασκαφέας τους, ο τότε έφορος της περιοχής **Γεώργιος Παπαθανασόπουλος**, είχε σημειώσει ως πιθανό υλικό το ξύλο, ήταν η όψη της επιφάνειάς τους όπου διακρίναμε ίχνη που έμοιαζαν με

διακοσμητικά μοτίβα» λέει στο «Βήμα» η κυρία Κυλάφη, η οποία σε συνεργασία με τον **Αθανάσιο Κατάκο**, προϊστάμενο του Τμήματος Συντήρησης Αρχαιοτήτων και Εργων Τέχνης της ΕΦΑ Μεσσηνίας, ήταν η πρώτη συγγραφέας της μελέτης που δημοσιεύθηκε στην επιθεώρηση «Science and Technology of Archaeological Research». «Στόχος των αναλύσεων ήταν λοιπόν η αναγνώριση του υλικού τους, η διαπίστωση του αν επρόκειτο πράγματι για διακοσμητικά μοτίβα ή για διάβρωση, αλλά και ο προσδιορισμός της χρήσης τους. Ήταν μεγάλη η έκπληξή μας όταν αποκλείστηκε σαν υλικό το ξύλο».

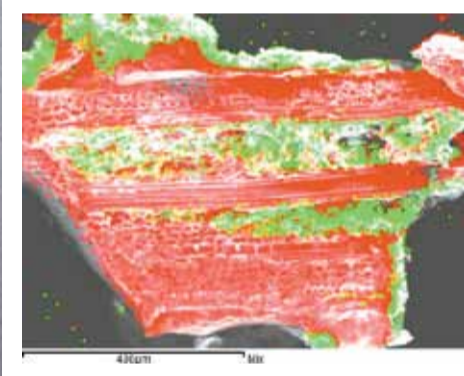
Η εξέταση με έναν συνδυασμό εξελιγμένων μη καταστρεπτικών τεχνικών – μεταξύ άλλων οπτική και ηλεκτρονική μικροσκοπία, φθορισμομετρία ακτίνων Χ (XRF) και φασματοσκοπία υπερύθρου μετασχηματισμού Φουριέ (FTIR) – αποκάλυψαν ότι οι μικρές ράβδους ήταν τελικά σιδερένιες. «Είδαμε ότι είναι από σφυρήλατο χάλυβα και εξωτερικά πρέπει να έφεραν πολύ ωραία διακόσμηση από οργανικά στοιχεία» λέει στο «Βήμα» ο καθηγητής **Νίκος Ζαχαριάς**, διευθυντής του Εργαστηρίου Αρχαιομετρίας του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου, ο οποίος συντόνισε την αρχαιομετρική μελέτη μαζί με την **Ελένη Παλαμάρα** από το ίδιο εργαστήριο και τον **Σταμάτη Μπογιατζή**, αναπληρωτή καθηγητή στο Τμήμα Συντήρησης Αρχαιοτήτων και Εργων τέχνης του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής. «Αυτά τα οργανικά στοιχεία ήταν δέρμα και φυτική ύλη, νήματα ή σκοινιά. Κάποια απομακρύνθηκαν με το πέρασμα του χρόνου και άλλα απολιθώθηκαν. Βλέπουμε όμως το αποτύπωμά τους και διαπιστώσαμε ότι κάποια θα πρέπει πιθανώς να είναι το αποτέλεσμα της χρήσης δέρματος φιδιού, γιατί το αποτύπωμά τους είναι φολιδωτό».

Γραφίδες για λίγους

Οι νέες πληροφορίες που προέκυψαν από τις αναλύσεις προσφέρουν πλέον νέα «βάση» για ερμηνείες στους ερευνητές. Τα χαρακτηριστικά

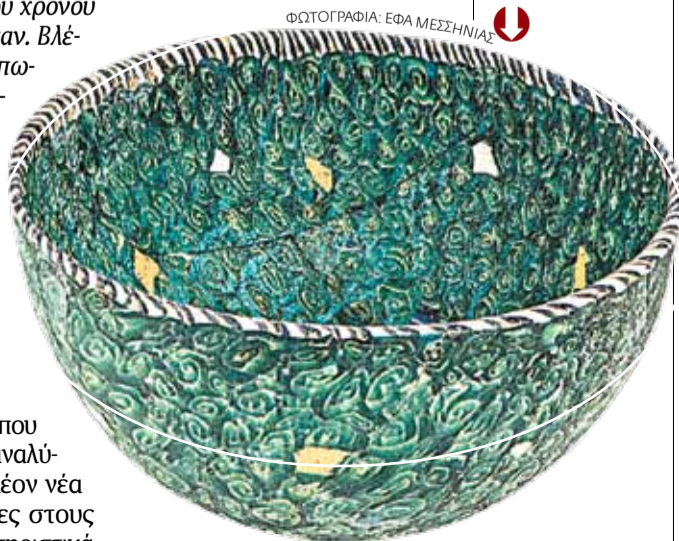
Απεικόνιση των συγκεντρώσεων σιδήρου (με κόκκινο) και ασβεστίου (με πράσινο) σε μικροδείγμα από τις ράβδους

τους και το γεγονός ότι το ένα άκρο τους – το οποίο έχει μερικώς καταστραφεί – είναι ελαφρώς πεπλατυσμένο και κυρτό τους ώθούν στο συμπέρασμα ότι τελικώς ίσως τα αντικείμενα αυτά χρησιμοποιούνταν από τους κατόχους τους για να γράφουν – είτε με μελάνι, σε πάπυρο, είτε χαράσσοντας την επιφάνεια από κεριά σε ξύλινες πινακίδες. «Λόγω του υλικού, του σχήματος και της κυρτής απόληξης, μια πρώτη ερμηνεία στην οποία καταλήξαμε είναι ότι πρόκειται για γραφίδες» λέει η κυρία Κυλάφη. «Μοιάζουν με τις άλλες γραφίδες που έχουν βρεθεί από αυτή την περίοδο, αλλά είναι και διαφορετικές. Οι περισσότερες γραφίδες της ίδιας περιόδου που έχουν σωθεί είναι χάλκινες και σε καμία δεν υπάρχει διακόσμηση με τη χρήση άλλου υλικού, η

Μία από τις τρεις ράβδους

Μεταξύ των κτερισμάτων στο «συγκρότημα» των τάφων όπου βρέθηκαν οι σιδερένιες ράβδους ήταν αυτό το γυάλινο αγγείο millefiori από την Αλεξάνδρεια

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ: ΕΦΑ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ

οποία εδώ φαίνεται να έχει γίνει με τρόπο ώστε να διευκολύνει τη συγκράτησή τους από το χέρι. Αυτός είναι και ο λόγος που διερευνούμε και άλλες χρήσεις. Η μελέτη ουσιαστικά τώρα έχει ξεκινήσει, θα πρέπει να εξετάσουμε το ήπιμα περισσότερο, σε σχέση με τα συνευρήματα και τις αναλύσεις σε άλλα παρόμοια αντικείμενα από τον ίδιο τάφο».

Ο διπλός κιβωτίος περιείχε τέσσερις ράβδους από τον οποίο προέρχονται τα τρία τέχνηρα που αναλύθηκαν (στη συγκεκριμένη μελέτη εξετάστηκε και ένα τέταρτο, το οποίο, όπως φάνηκε, ήταν ένα τμήμα από οστό ζώου επενδυμένο με μολύβδο και θα πρέπει να είχε χρησιμοποιηθεί ως εξάρτημα σε κάποιο κιβωτίδιο που δεν έχει σωθεί) περιελάμβανε εντυπωσιακό πλούτο κτερισμάτων. Λέγεται διπλός επειδή στην ουσία πρόκειται για δύο τάφους με κοινή τη μια μακρά πλευρά, οι οποίοι περιείχαν αρκετές ταφές και γι' αυτό οι αρχαιολόγοι πιστεύουν ότι η χρήση τους ήταν οικογενειακή. «Ανήκουν στη συστάδα των πέντε τάφων που φιλοξενούσαν άτομα που είχαν διακριθεί είτε σε κάποιο αξίωμα είτε ως αθλητές. Αυτό τεκμαίρεται από τα πλούσια και εξαιρετικής σημασίας αντικείμενα που βρέθηκαν στο εσωτερικό τους, όπως χρυσές ταινίες, ένας κολοσσιαίος αστράγαλος, γυάλινα αγγεία, από τα οποία το ένα είναι εξαιρετικής ποιότητας, είναι τεχνικής millefiori και προέρχεται από την Αλεξάνδρεια»

εξηγεί η κυρία Κυλάφη. Όπως επισημαίνει, την εποχή εκείνη η Πύλος, η οποία ήταν πλέον ανεξάρτητη έχοντας απαλλαγεί από τον «ζυγό» των Λακεδαιμονίων, αποτελούσε ένα λιμάνι ανοιχτό στον κόσμο. Ήταν ένα διαμετακομιστικό κέντρο με επαφές με την Ιταλία, την Αλεξάνδρεια και τη Μέση Ανατολή, και αυτό αντανακλάται στα ευρήματα της συγκεκριμένης ανασκαφής.

«Μεταξύ των άλλων κτερισμάτων του ίδιου τάφου υπήρχαν ψαλίδια, σπλεγγίδες, χάλκινα κάτοπτρα, μολύβδινη πυξίδα για τη φύλαξη καλλυντικών, ένα μικρό φαρμακευτικό αγγείο που έφερε την επιγραφή «Αλύπου», χάλκινα καρφιά, χάλκινα αγγίστρα που ίσως συνδυάζονταν με εργαλεία εξοπλισμού για ύφανση, ανάγλυφοι σκύφοι και κάνθαροι» εξηγεί η αρχαιολόγος. Η παρουσία πολλών κτερισμάτων που σχετίζονταν με τον καλλωπισμό και την υγεία ανοίγει ένα ακόμα πεδίο ερμηνείας ως προς την πιθανή χρήση των τριών αντικειμένων που αναλύθηκαν – ένα πεδίο το οποίο θα διερευνηθεί στο άμεσο μέλλον. «Θα μπορούσε επίσης να χρησιμοποιούνταν σαν καλλωπιστικά ή ιατρικά εργαλεία» λέει η κυρία Κυλάφη. Είτε πρόκειται για γραφίδες είτε όχι, το βέβαιο είναι ότι τα σιδερένια «ραβδάκια» που μελετούν οι επιστήμονες στην Πύλο είναι εξαιρετικά και μαρτυρούν τον ανεπτυγμένο πολιτισμό και την υψηλή αισθητική των κατόχων τους.